

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/ekostod

Marie Oscarsson
Lektor, docent, leg barnmorska
Institutionen för hälso- och vårdvetenskap
Linnéuniversitetet
391 82 Kalmar
Sweden
phone: +46 480 44 60 80
e-mail: marie.oscarsson@lnu.se

Kalmar 2019-03-07

**Slutrapport. Berättar ungdomar på ungdomsmottagningen att de varit utsatta för våld och vilket stöd önskar de för att förhindra reviktisering.
Dnr 5.1-0208/16**

Inledande sammanfattning

I Sverige är ungdomar den mest våldsutsatta gruppen och utsatthet för våld är ett av våra största folkhälsoproblem. En del ungdomar är mer riskbenägna och forskning visar på behovet av att identifiera dem för att kunna genomföra behovsanpassade och förebyggande hälsoinsatser. En av riskgrupperna som nämns är ungdomar som är eller varit utsatta för våld. En ungdomsmottagning har därför en viktig uppgift i att tillfråga besökare om våldsutsatthet för att kunna erbjuda behovsanpassat stöd eller hjälp.

Syftet var att kartlägga hur stor andel ungdomar som är eller har varit utsatta för emotionellt, fysiskt och/eller sexuellt våld. Samt fråga om de berättat om våldsutsattheten på ungdomsmottagningen. Besökare mellan 15–25 år på en ungdomsmottagning tillfrågades om att delta. Studien genomfördes via en webbaserad enkät. Data analyserades genom deskriptiv och analytisk statistik.

Sammanlagt var det 500 ungdomar som besvarade enkäten och totalt angav 43.2% att de någon gång under livet varit utsatta för emotionellt, fysiskt och/eller sexuellt våld. Av dessa ungdomar hade 21.8% berättat om sin våldsutsatthet under besöket på ungdomsmottagningen. Av de ungdomar som angav att de varit våldsutsatta under det senaste året (22.8%) hade en fjärdedel berättat om det för personalen på ungdomsmottagningen.

Bakgrund

Detta är en del i ett femårigt projekt som syftar till att kartlägga ungdomars hälsa och utsatthet för våld. Samt belysa samband mellan sexuell hälsa, självskattad hälsa och våldsutsatthet hos ungdomar. Det är ett pågående samarbetsprojekt mellan kvinnokliniken i Kalmar och Linnéuniversitetet. Forskargruppen består av Marie Oscarsson, Docent, Katarina Swahnberg, Professor, Ulla Peterson, Lektor, Gunnel Lindell, Med.dr., PhD och Carina Petersson, PhD-student. Under planeringen av projektet samverkade forskargruppen med ADLON-gruppen (kunskapscentrum) vars verksamhet finansierades av medel från Folkhälsomyndigheten och omfattade fem regioner och tre landsting. ADLON hade som mål att utveckla gemensamma och övergripande strategier för en effektiv hiv/STI-prevention samt öka kunskap och kompetens inom sexuell hälsa. Kontakter togs även med andra forskare inom området.

Ungdomar som varit utsatta för våld söker ofta sjukvård pga. andra symtom och många lider av psykisk ohälsa. De har även ökad risk för reviktimering. Många barn och ungdomar som utsätts för våld drabbas av upprepat våld och våldsutsatthet som vuxna. Detta innebär stora kostnader för samhället men också ett stort lidande för den enskilda individen. Det är ett problem att det finns få vetenskapliga utvärderingar och kliniska projekt som utvärderat ungdomsmottagningens (UM) insatser beträffande ungdomar och våldsutsatthet.

Det övergripande målet för UM är att utifrån en helhetssyn främja fysisk och psykisk hälsa hos unga med fokus på sexuell och reproduktiv hälsa, samt främja ungas rättigheter. Ungdomar som besöker den aktuella UM har sedan cirka åtta år tillbaka rutinmässigt tillfrågats om de är eller har varit utsatta för våld. Men, det saknas mätningar för att kartlägga förekomst av våld i ungdomsgruppen samt någon form av utvärdering om de våldsutsatta ungdomarna berättar om det på UM. Genom att tidigt identifiera dessa ungdomar på UM och ge stöd kan vi förhoppningsvis bidra till en förbättrad hälsa bland ungdomar genom att bryta tystnaden kring erfarenheter av våld.

Denna studie innehåller två delsyften med mål att kartlägga prevalens av emotionell, psykisk och/eller sexuell våldsutsatthet hos ungdomar mellan 15–25 år. Samt att undersöka om de ungdomar som är våldsutsatta har berättat om det vid besöket på UM.

Våra forskningsfrågor var:

- Hur stor andel av ungdomarna uppger att de varit utsatta för emotionellt, fysiskt och sexuellt våld när de får besvara frågan via en anonym webbaserad underökning på UM?
- Finns det skillnader i utsatthet mellan pojkar och flickor beträffande utsatthet för emotionellt, fysiskt och sexuellt våld?
- Har ungdomarna berättat att de varit utsatta för våld för UM personal när de fått frågan?
- Finns det skillnader mellan pojkar och flickor om de berättat för personal om våldsutsatthet?

En tvärsnittsstudie genomfördes via en webbaserad enkät för att få en aktuell överblick.

Fördelarna med vald metod:

- att datainsamlingen stämmer överens med syfte
- att validerade frågor används vilket kan bidra till att validitet och reliabilitet säkerställs och resultatet mellan individer och grupper kan jämföras, även över tid
- att anonymitet kan bidra till ett ärligt svar när känsliga frågor om våld och sexualitet ställs

Nackdelarna med vald metod:

- att enkäten endast erbjöds på svenska språket
- att enkäten endast kunde besvaras på UM
- att givna svarsalternativ kunde upplevas begränsande. Det gavs därför utrymme för respondenten att lämna egna kommentarer i enkäten.

Carina Petersson har arbetat 50% i projektet och varit finansierad med 25% från Region Kalmar län och 25% med medel från BRÅ. Forskargruppen designade studien, C Petersson genomförde datainsamlingen och analyserade data tillsammans med övriga forskargruppen.

C Petersson skrev manus tillsammans med forskargruppen. Den första artikeln är inskickad till en internationellt etablerad vetenskaplig tidskrift. Preliminära resultat har redovisats nationellt på konferenser och möten. Resultatet kommer att presenteras i maj 2019 på Nordisk Jordemorkonferens i Reykjavik, Island.

Urval

Alla ungdomar mellan 15–25 år som besökte UM, som kunde läsa och förstå svenska språket, tillfrågades om deltagande av personal på UM.

Datainsamling och analys

Datainsamlingen pågick under ett kalenderår och avslutades i november 2016. Personalen som arbetade på UM gav en kort muntlig information om studien till ungdomar under besöket. De som kunde tänka sig att vara med fick skriftlig information när de startade datorprogrammet. Informationen innehöll syftet och genomförandet av studien, samt information om att deltagandet var frivilligt, att de garanterades anonymitet och att de hade full rätt att utan att ge någon förklaring när som helst avbryta sitt deltagande. Datorer placerades på avskild plats där ungdomarna kunde besvara frågorna genom att kryssa i olika alternativ, detta tog ca 10–15 min. Ungdomarnas svar behandlades anonymt och ingen kodning av frågeformulären gjordes då känsliga frågor som våld och sexualitet ingick.

En lista med aktuella telefonnummer dit ungdomar kan vända sig fanns i slutet av frågeformuläret. Samt visitkort med motsvarande information låg tillgängligt i anslutning till datorn.

Frågeformuläret utvecklades av en referensgrupp med forskningserfarenhet från de tre huvudområdena, våld, psykisk och sexuell hälsa. Sammanlagt innehöll formuläret 52 frågor där 13 av frågorna utgjorde bakgrundsinformation t. ex. kön, ålder, utbildning och livsstil. Övriga frågor var bland annat hämtade från välkända och testade enkäter, sexuell hälsa-UngKAB09 [1] och UngKAB15 [2] och självskattad hälsa [3, 4] samt våld-NorAQ [5, 6]. NorAQ innehåller nio frågor för att definiera emotionellt, fysiskt och sexuellt våld. Varje våldstyp anges med konkreta exempel för att bedöma allvarlighetsgraden från mild, måttlig till svår. Svartalternativen i samtliga frågor är: nej, ja som barn <18 år, ja som vuxen ≥ 18 år eller ja både som barn och vuxen. För varje typ av våld ställdes en fråga om utsatthet under det senaste året med nej eller ja som möjligt svar. NorAQ är för närvarande översatt till åtta andra språk. Huvuddelen av frågorna i studien testades i en pilotstudie bland utbytesstudenter [7].

Data lagrades på en server på Linnéuniversitetet och överfördes till SPSS. Deskriptiv statistik, univariata och multivariata analyser användes för att analysera data. Signifikansnivån förelåg vid $p \leq 0.05$.

Brister svårigheter med uppföljningen

Vi har haft vissa svårigheter att rekrytera deltagare av två skäl. Det ena är att det under tiden datainsamlingen pågått varit stor personalomsättning på UM. Det saknades barnmorskor vilket bidrog till många vikarier och hög

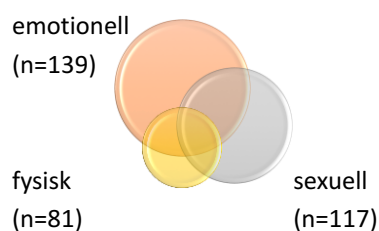
arbetsbelastning vilket medförde att barnmorskorna glömde bort/ eller ej varit medvetna om det pågående projektet. För att uppmuntra rekryteringen har projektgruppen upprepade gånger varit och informerat. Det andra problemet har varit att ungdomarna ofta besöker UM under skoltid och därmed inte kunnat stanna den extra tid som krävdes för att besvara webbenkäten. Vi förlängde därmed datainsamlingen som pågick t o m 2016-11-15.

Resultat

Femhundra ungdomar besvarade enkäten, 53 unga män och 447 unga kvinnor. Denna fördelning står i proportion till de ungdomar som besökte ungdomsmottagningen under aktuell period. Majoriteten av ungdomarna var studerande (n=337), födda i Sverige (n= 480), bodde med förälder/föräldrar (n=275) och bedömde sin hälsa som god, mycket god eller utmärkt (n=441). Närmare tre fjärdedelar (n=364) dricker alkohol några gånger per månad, eller mer. Minoriteten anger att de använder tobak (n=54), cannabis (n=41) eller andra droger (n=13).

Av totalt, 500 ungdomar uppgav cirka 44% (n=216) att de varit våldsutsatta under livet och cirka 23% (n=114) rapporterar våldsutsatthet under det senaste året. Emotionell våldsutsatthet var den vanligast förekommande typen av våld i ungdomsgruppen, både under livet och det senaste året. Totalt svarar cirka 28% (n=139) att de varit utsatta för emotionellt våld någon gång under livet och motsvarande siffra är 11% (n=57) under det senaste året. Se figur 1.

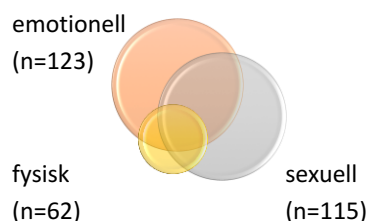
EFS-våldsutsatthet, total (n=216)



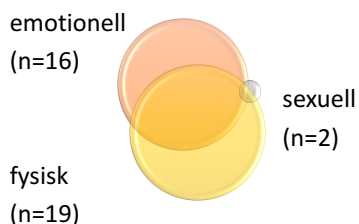
Figur 1. Emotionell, fysisk och sexuell våldsutsatthet hos ungdomar som besöker Ungdomsmottagningen.

Vid jämförelse mellan könen anger männen statistiskt signifikant högre utsatthet för fysiskt våld ($p < .001$) och kvinnorna rapporterar statistiskt signifikant ($p = .01$) högre andel av sexuell våldsutsatthet jämfört med männen.

Typ av våldsutsatthet, kvinnor (n=191)



Typ av våldsutsatthet, män (n=25)



Figur 2. Typ av våldsutsatthet hos män och kvinnor.

Av de som angav våldsutsatthet under livet hade ungefär var femte ungdom (21.8%) berättat om det vid besök på UM. Om våldsutsattheten skett under det senaste året var det en fjärdedel (24.6%) av ungdomarna som angav att de berättat om det på UM. Det var ingen skillnad mellan hur stor andel kvinnor/män som rapporterat om sin våldsutsatthet på UM. Se figur 3.



Figur 3. Andel ungdomar som berättat om sin våldsutsatthet på Ungdomsmottagning

Det är totalt en högre andel ungdomar som berättat för andra (polis, skolpersonal, familj eller vänner) om sin våldsutsatthet. Sammanlagt rapporterade drygt en tredjedel (35.6%) av de som varit våldsutsatta under livet att de berättat för andra om det. Motsvarande siffra om ungdomen varit utsatt för våld det senaste året är att 37.7% talat om detta för andra. Totalt berättade en högre andel kvinnor än män för andra om sin våldsutsatthet. Se figur 4.



Figur 4. Andel ungdomar som berättat om sin våldsutsatthet för andra (polis, skolpersonal, familj eller vänner)

Slutsats

Prevalensen av våld är hög bland ungdomar som besöker UM. Endast en fjärdedel berättade om de varit utsatta för våld under senaste året för personal på UM. Därför behöves vidare forskning kring hur frågor om våld bäst skall ställas för att ungdomarna skall våga berätta.

Planerade studier

Resultatet av denna delstudie kommer att ligga till grund för nästa delstudie där ungdomars erfarenhet av våldsutsatthet kommer att efterfrågas.

Våldsutsatta ungdomar har rekryterats via webbenkäten och tillfrågats om att delta i en intervjustudie för att berätta om sin våldsutsatthet. Vilken typ av våld de varit utsatta för, om de har berättat för någon om sin våldsutsatthet, vem i så fall och/eller hur det kommer sig att de valt/avstått att berätta. Samt vilket stöd de efterfrågar vid våldsutsatthet och om det de varit med om har påverkat deras liv. Baserat på det stöd som ungdomarna själva efterfrågar kan det skapas möjligheter för att designa en interventionsstudie.

Interventioner som senare kan utvärdera effekter på ungdomars våldsutsatthet och hälsa.

Referenser

1. Tikkanen, R., J. Abellsson, and M. Forsberg, *UngKAB09 - Kunskap, attityder och sexuella handlingar bland unga*, in *Skriftserien 2011:1*. 2011. p. 186.
2. Folkhälsomyndigheten. *Sexualitet och hälsa bland unga i Sverige UngKAB15 - en studie om kunskap, attityder och beteende bland unga 16-29 år*. [Web Page] 2017 [cited 2017 May 17]; Available from: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/11272529714342b390d40fe3200f48cf/sexualitet-halsa-bland-unga-sverige-01186-2017-1-webb.pdf>.
3. Sullivan, M., J. Karlsson, and J.E. Ware, *SF-36 hälsoenkät: svensk manual och tolkningsguide = (Swedish manual and interpretation guide)*. 1994, Göteborg: Sahlgrenska sjukhuset, Sektionen för vardforskning.
4. Sullivan, M., J. Karlsson, and J.E. Ware Jr, *The Swedish SF-36 Health Survey. Evaluation of data Quality, scaling assumptions, reliability and construct validity across general populations in Sweden*. *Social Science & Medicine*, 1995. **41**(10): p. 1349-1358.
5. Swahnberg, K., *NorVold Abuse Questionnaire for men (m-NorAQ): validation of new measures of emotional, physical, and sexual abuse*

- and abuse in health care in male patients.* Gender Medicine, 2011. 8(2): p. 69-79.
6. Swahnberg, K. and B. Wijma, *The NorVold Abuse Questionnaire (NorAQ): validation of new measures of emotional, physical, and sexual abuse, and abuse in the health care system among women.* European Journal of Public Health, 2003. 13(4): p. 361-366.
 7. Petersson, C., et al., *Health and sexual behaviour among exchange students.* Scandinavian Journal of Public Health, 2016. 44(7): p. 671-677.